

Dr hab. Rafał Adamus, prof. UO

Uniwersytet Opolski
ORCID: 0000-0003-4968-459X
e-mail: radamus@uni.opole.pl

Problem przedawnienia a postępowanie restrukturyzacyjne

The problem of limitation in the context of restructuring proceedings

Streszczenie

W niniejszym artykule przedmiotem zainteresowania badawczego są następujące zagadnienia. Po pierwsze, zostały przedstawione założenia co do aksjologii wykładni prawa. Po drugie, została zarekomendowana metodyka sporządzania spisu wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym, w kontekście możliwego przedawnienia. Po trzecie, przedstawiono problem przedawnienia w płaszczyźnie treści układu. Po czwarte, przeanalizowano problem przerwania biegu przedawnienia w postępowaniu restrukturyzacyjnym wierzytelności cywilnoprawnych zarówno niestwierdzonych uprzednio orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c., jak i stwierdzonych orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c. Po piąte, rozważono skutki umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym w zakresie przedawnienia, a także skutki złożenia wniosku o klauzulę wykonalności na tytuł egzekucyjny powstały w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Po szóste, zwrócono uwagę na skutki uchylenia układu dla restytucji wierzytelności i dla biegu terminu przedawnienia. Wreszcie poruszono problem przedawnienia wierzytelności podlegających Ordynacji podatkowej.

Słowa kluczowe: postępowanie restrukturyzacyjne, wierzytelność, zobowiązanie podatkowe, przedawnienie, przerwa biegu przedawnienia

JEL: K

Wprowadzenie

Doniosłym i wielowątkowym zagadnieniem w kontekście ustawy z 15.05.2015 r. — Prawo restrukturyzacyjne (dalej: p.r.)¹, jest przedawnienie² wierzytelności w związku z postępowaniem restrukturyzacyjnym, a w tym problem przerwania biegu przedawnienia. Termin „wierzytelność” używany w Prawie restrukturyzacyjnym ma znaczenie autonomiczne.

Abstract

In this study, the following issues are the subject of research. First, the assumptions concerning the axiology of legal interpretation are presented. Second, a methodology for drawing up an inventory of receivables in restructuring proceedings was recommended in the context of a possible prescription. Third, the statute of limitations is presented in the plane of the content of the settlement. Fourth, the problem of interruption of the limitation period in the restructuring proceedings of civil law claims not previously confirmed by a court judgment within the meaning of Art. 125 of the Civil Code and confirmed by a court decision within the meaning of Art. 125 of the Civil Code. Fifth, the effects of including the receivables in the list of receivables in the restructuring proceedings in the scope of limitation, as well as the effects of submitting an application for an enforcement clause arising in the restructuring proceedings were considered. Sixth, attention was paid to the effects of the repeal of the arrangement for the restitution of claims and for the running of the limitation period. Finally, the problem of the statute of limitations on claims subject to the Tax Ordinance Act was raised.

Keywords: restructuring proceedings, debt, tax liability, limitation, interruption of the limitation period

W płaszczyźnie prawa o niewypłacalności obejmuje on zarówno wierzytelność mającą swe źródło w stosunku cywilnoprawnym, jak i zaległość podatkową czy inną należność publicznoprawną. Z kolei termin „przedawnienie” też jest wyrażeniem wieloznacznym, gdyż odnosi się do dwóch podobnych instytucji. Zagadnienie przedawnienia jest, po pierwsze, przedmiotem regulacji Kodeksu cywilnego, w zakresie roszczeń prywatnoprawnych. O ile w Kodeksie cywilnym

ustawodawca używa wyrażenia „przedawnienie roszczeń” (choć np. w art. 317 k.c. jest też mowa o „przedawnieniu wierzytelności”), o tyle w innych aktach prawnych używa się także określenia „przedawnienie wierzytelności” (np. w ustawie o księgach wieczystych i hipotece). Po drugie, zagadnienie przedawnienia uregulowane jest w Ordynacji podatkowej, w zakresie zobowiązań podatkowych. Regulacja przedawnienia w obu tych aktach prawnych nie jest tożsama. Ponieważ w obrębie Prawa restrukturyzacyjnego dominuje określenie „wierzytelność”, w niniejszym opracowaniu będzie używany zwrot „przedawnienie wierzytelności”.

Przy czym przedmiotem zainteresowania badawczego będą wybrane zagadnienia dotyczące przedawnienia. Wśród nich znajdują się: rekomendacja metodyki sporządzania spisu wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym, w kontekście już przedawnionych wierzytelności; założenia co do aksjologii przedawnienia w kontekście Prawa restrukturyzacyjnego; problem przerwania biegu przedawnienia w postępowaniu restrukturyzacyjnym roszczeń cywilnoprawnych niestwierdzonych uprzednio orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c., a także stwierdzonych orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c.; problem przedawnienia w płaszczyźnie treści układu zawieranego w postępowaniu restrukturyzacyjnym; skutki uchylecia układu dla restytucji wierzytelności i dla biegu terminu przedawnienia. Wreszcie poruszony zostanie problem przedawnienia zobowiązań podatkowych podlegających Ordynacji podatkowej. Tak przedstawiony zakres badawczy nie uwzględnia wszystkich możliwych problemów prawnych na styku przedawnienia i restrukturyzacji.

Wierzytelności przedawnione a metodyka sporządzania spisu wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym

W postępowaniu restrukturyzacyjnym dłużnik występuje co do zasady w charakterze przedsiębiorcy, a nie konsumenta (choć wyjątkowo byłoby możliwe, aby np. osoba fizyczna prowadząca gospodarstwo rolne w restrukturyzacji była, co do niektórych roszczeń, także w pozycji konsumenta). W wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 5.12.2018 r.³ w następujący sposób trafnie ujęto istotę przedawnienia (Kordasiewicz, 2008, s. 563 i n.) roszczeń prywatnoprawnych: „Przedawnienie nie powoduje wygaśnięcia roszczenia i nie pozbawia go przymiotu zaskarżalności. Może więc być ono dochodzone w postępowaniu cywilnym, dopóki dłużnik nie podniesie zarzutu przedawnienia”.

Po pierwsze, należy założyć, że przy sporządzaniu spisu wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym dłużnika zarządca bądź nadzorca sądowy powinien z urzędu uwzględnić fakt przedawnienia. W konsekwencji zarządca bądź nadzorca sądowy nie umieszcza w treści spisu wierzytelności ani wierzytelności, co do których upłynął termin przedawnienia, ani wierzytelności wygasłych. Dłużnik w restrukturyzacji jest albo niewypłacalny, albo przynajmniej zagrożony niewypłacalnością. W takich okolicznościach za-

spokajanie wierzytelności, co do których nastąpił upływ terminu przedawnienia, nie byłoby uzasadnione. Dłużnik może jednak oświadczyć o rzeczeniu się zarzutu przedawnienia. Co do kwestii odsetek, to należy pamiętać, że uchwała Sądu Najwyższego z 10.11.1995 r.⁴ stanowi, że jeżeli dłużnik podniesie uzasadniony zarzut przedawnienia dochodzonego od niego roszczenia, odsetki za opóźnienie mogą być naliczone tylko za czas do chwili przedawnienia roszczeń.

Po drugie, zarządca bądź nadzorca sądowy nie umieszcza w treści spisu wierzytelności przedawnionych, choćby były zabezpieczone rzeczowo. Postępowanie restrukturyzacyjne, zwłaszcza po zmianach od 1.12.2021 r., obejmuje układem wierzytelności zabezpieczone rzeczowo. Zgodnie z art. 77 ustawy z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece⁵ przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej. Zasady tej nie stosuje się do roszczeń o świadczenia uboczne. Przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką pociąga za sobą skutki jedynie w sferze obligacyjnej. Nie pozbawia wierzyciela hipotecznego uprawnienia do zaspokojenia się z nieruchomości. W konsekwencji właścicielowi nieruchomości obciążonej hipoteką nie przysługuje zarzut przedawnienia, i to niezależnie od tego, czy jest też dłużnikiem osobistym, czy tylko rzeczowym. Jeżeli dojdzie do przedawnienia i dłużnik zgłosi taki zarzut, to będzie odpowiadał tylko rzeczowo⁶. Podobnie, zgodnie z art. 317 k.c. przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem nie narusza uprawnienia zastawnika do uzyskania zaspokojenia z rzeczy obciążonej. Zasady tej nie stosuje się do roszczenia o odsetki lub inne świadczenia uboczne. Jeżeli zatem dłużnik odpowiada jedynie rzeczowo, wówczas skorelowana z takim długiem wierzytelność nie podlega wciągnięciu do spisu wierzytelności.

Założenia co do aksjologii prawa w odniesieniu do przedawnienia w przypadku otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego

Na początku rozważań należałoby wskazać na pewne założenia fundamentalne (por. Kordasiewicz, 2008, s. 565), które mają kluczowe znaczenie dla aksjologii prawa w badanym obszarze. Otóż otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego co do zasady⁷ wiąże się z: (a) moratorium dla dłużnika na wykonywanie zobowiązań prywatnoprawnych i publicznoprawnych objętych układem na czas trwania postępowania restrukturyzacyjnego; (b) wyłączeniem możliwości skierowania wobec dłużnika w restrukturyzacji postępowania egzekucyjnego, jakiegokolwiek rodzaju, celem przymusowego wyegzekwowania zobowiązań prywatnoprawnych i publicznoprawnych objętych układem; (c) traktowaniem przysporzenia na rzecz wierzyciela układowego jako świadczenia nienależnego podlegającego zwrotowi. Z kolei (d) bieg terminu przedawnienia roszczenia związany jest ze stanem jego wymagalności⁸ i nie może się rozpocząć przed powstaniem tego roszczenia. Wreszcie (e) układ obejmuje wierzytelności o różnym charakterze prawnym. Niemniej

w ramach układu w postępowaniu restrukturyzacyjnym mają one tożsamy charakter prawny. Na marginesie można dodać, że postępowanie restrukturyzacyjne nie wyklucza możliwości cesji (przelewu) wierzytelności. Transakcja taka jest neutralna z punktu widzenia terminu przedawnienia⁹.

Wniosek o charakterze systemowym jest następujący: jeżeli w czasie trwania postępowania restrukturyzacyjnego nie jest możliwe ani dobrowolne, ani przymusowe zaspokojenie wierzytelności układowych, to w czasie trwania postępowania restrukturyzacyjnego termin przedawnienia nie powinien biec na niekorzyść wierzyciela. Zasada powyższa powinna dotyczyć, zgodnie z argumentem *lege non distinguente*, wszelkich zobowiązań układowych (tym bardziej, że np. postępowania sanacyjne są w praktyce wieloletnie). Przyjęcie założenia, że w toku postępowania restrukturyzacyjnego: (a) nie może dojść do zaspokojenia wierzycieli, a jednocześnie (b) w jego toku może dojść do przedawnienia, byłoby szkodliwe nie tylko dla wierzyciela, ale i dla dłużnika. W takim przypadku mogłaby się bowiem ujawniać negatywna przesłanka dla wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego w postaci pokrzywdzenia wierzycieli (art. 8 ust. 1 p.r.).

Postępowanie restrukturyzacyjne a przerwanie biegu przedawnienia wierzytelności cywilnoprawnych

Układem w postępowaniu restrukturyzacyjnym mogą być objęte wierzytelności cywilnoprawne powstałe przed dniem układowym zarówno niestwierdzone orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c., jak i stwierdzone orzeczeniem sądu w rozumieniu art. 125 k.c. Żadne z postępowań restrukturyzacyjnych nie zna instytucji zgłoszenia wierzytelności¹⁰. Natomiast w postępowaniu upadłościowym, zgodnie z art. 239a ustawy z 28.02.2003 r. — Prawo upadłościowe (dalej: p.u.)¹¹ zgłoszenie wierzytelności przez wierzyciela przerywa bieg terminu przedawnienia¹². Podstawy ogólne dla przerwania biegu przedawnienia określa art. 123 § 1 k.c. Zgodnie z zasadą ogólną art. 124 § 1 k.c. po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo. Niemniej powyższą zasadę doprecyzowuje art. 124 § 2 k.c. W razie przerwania przedawnienia przez czynność w postępowaniu przedawnienie nie biegnie na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone.

Prawo restrukturyzacyjne, na mocy noweli dokonanej ustawą z 30.08.2019 r., która weszła w życie 24.03.2020 r.¹³, wprowadziło szczególną regulację dotyczącą przedawnienia. W odniesieniu do roszczeń, co do których jest niedopuszczalne wszczęcie postępowania egzekucyjnego oraz wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia lub zarządzenia zabezpieczenia roszczenia, z dniem otwarcia postępowania bieg przedawnienia roszczenia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu przez czas trwania postępowania. Zasada ta odnosi się do przyspieszonego postępowania układowego (art. 259 ust. 4 p.r.), postępowania układowego (z mocy art. 278 ust. 3 p.r. przepis art. 259 ust. 4 stosuje się odpowiednio), postępowania sanacyjnego (art. 312

ust. 6 p.r.). Ponadto od 1.12.2021 r. obowiązuje zasada, że od dnia dokonania obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego do dnia prawomocnego umorzenia postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o zatwierdzenie układu albo zakończenia postępowania o zatwierdzenie układu przepis art. 312 p.r. stosuje się odpowiednio (art. 226e p.r.).

Przepisy ogólne Kodeksu cywilnego o przedawnieniu będą miały zatem znaczenie dla postępowania o zatwierdzenie układu, w którym nie dochodzi do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego. Do uznania roszczenia ze skutkiem w postaci przerwania biegu przedawnienia może dojść przez każde zachowanie dłużnika, które choćby nie wyrażało zamiaru wywołania tego skutku, dowodzi „świadomości”¹⁴ dłużnika co do istnienia roszczenia i tym samym uzasadnia przekonanie wierzyciela, że zobowiązany uczyni zadość roszczeniu¹⁵. Uznanie może być właściwe albo niewłaściwe. „Nośnikiem” uznania może być oświadczenie woli dłużnika, a także oświadczenie wiedzy dłużnika.

Problem ten może być zilustrowany orzeczeniami dotyczącymi stanu prawnego sprzed 24.03.2020 r. W wyroku Sądu Najwyższego z 27.04.2021 r.¹⁶ wskazano, że „Nie budzi (...) wątpliwości, że w przypadku, gdy dłużnik składa wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego i w spisie wierzytelności umieszcza określoną wierzytelność, co do której składa oświadczenie, że uznaje ją w całości, to takie oświadczenie, po dotarciu do wierzyciela, stanowi uznanie długu (art. 123 § 1 pkt 2 KC). Uznanie niewłaściwe występuje bowiem wówczas, gdy wierzyciel zostanie powiadomiony o przekonaniu dłużnika co do istnienia jego długu wobec niego jako wierzyciela, ponieważ oświadczenie takie musi być jednoznacznie skierowane do wierzyciela i musi do niego dotrzeć. Innymi słowy, uznanie roszczenia następuje w razie takiego jednoznacznego zachowania się dłużnika wobec wierzyciela, z którego to zachowania wynika, że wierzyciel wie, iż dłużnik uważa jego roszczenie za istniejące i przyznane”¹⁷. Dalej w wyroku z 27.04.2021 r. wskazano, że „Dla skuteczności uznania niewłaściwego nie jest wymagane istnienie po stronie zobowiązanego zamiaru wywołania skutku prawnego np. w postaci przerwania biegu przedawnienia. Istotne natomiast jest to, aby zachowanie zobowiązanego mogło uzasadniać przekonanie osoby uprawnionej, iż zobowiązany jest świadomy swojego obowiązku, a w konsekwencji, by mogło uzasadniać oczekiwanie uprawnionego, że świadczenie na jego rzecz zostanie spełnione”. Wreszcie Sąd Najwyższy powołał się na następujący argument: „Zachowanie dłużnika, który negocjuje sposób spłaty zobowiązania, a w ramach negocjacji proponuje wierzycielowi rozłożenie zadłużenia na raty, jest typowym przykładem uznania niewłaściwego. Skutków uznania nie unieważnia przy tym zakwestionowanie roszczenia w później wytoczonym procesie”. W wyroku Sądu Najwyższego z 15.10.2004 r.¹⁸ wyrażono podobny pogląd. W ocenie Sądu Najwyższego, jeżeli dłużnik potwierdził istnienie tego roszczenia w załączniku do podania o otwarcie postępowania układowego, a roszczenie nie było w tamtym momencie jeszcze przedawnione, to była możliwa przerwa biegu przedawnienia w stosunku do tego roszczenia. W wyroku Sądu Najwyższego z 3.12.2008 r.¹⁹ wskazano, że umieszczenie wierzytelności

w spisie i w projekcie ugody restrukturyzacyjnej — zgodnie z przepisami ustawy z 15.04.2005 r. o pomocy publicznej i restrukturyzacji publicznych zakładów opieki zdrowotnej²⁰ — niewątpliwie stanowi czynność określoną w art. 123 § 1 pkt 2 k.c.

De lege lata w postępowaniu o zatwierdzenie układu (w którym nie dochodzi do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego) uznanie długu ze skutkiem przerwania biegu przedawnienia może mieć miejsce w drodze różnych zachowań sprawczych dłużnika. Należy wymienić następujące: a) uznanie przez dłużnika wierzytelności umieszczonej w spisie wierzytelności sporządzonym przez nadzorcę układu; b) umieszczenie przez dłużnika wierzytelności w innych dokumentach związanych z postępowaniem, włącznie w dokumentach przygotowanych przez inne osoby, a zaakceptowanych przez dłużnika, np. we wstępnym planie restrukturyzacyjnym, planie restrukturyzacyjnym, propozycjach układowych; c) negocjowanie przez dłużnika poparcia układu z wierzycielem. Można zatem wyciągnąć następujące wnioski odnośnie do relacji pomiędzy uznaniem wierzytelności przez dłużnika a postępowaniem o zatwierdzenie układu (w którym nie dochodzi do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego). Po pierwsze, na uznanie wierzytelności przez dłużnika w restrukturyzacji składa się już jedna zaszczość (zachowanie sprawcze dłużnika), która ma samodzielny charakter. Po drugie, skutki uznania wierzytelności powstają już z chwilą pierwszej zaszczości stanowiącej „samodzielne” uznanie. Po trzecie, dla doniosłości liczenia *terminus a quo* uznania doniosłość prawną ma chwila pierwszego samodzielnego uznania wierzytelności przez dłużnika, a nie chwila powzięcia o tym wiedzy przez wierzyciela. Po czwarte, doniosłość prawną ma uznanie wierzytelności przez dłużnika. Uznaniem w tym rozumieniu nie będzie oświadczenie złożone przez nadzorcę. Z oczywistych względów uznaniem dłużnika nie może być zatwierdzenie układu przez sąd. Po piąte, w przypadku uznania, w związku z postępowaniem o zatwierdzenie układu (w którym nie dochodzi do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego), rozpoczęcie na nowo biegu terminu przedawnienia następuje z chwilą prawomocnego ukończenia postępowania restrukturyzacyjnego. Po szóste, w przypadku zbiegu podstaw do przerwania biegu terminu przedawnienia, pierwsze samodzielne uznanie „pochłania” ewentualne kolejne zdarzenia. Jeżeli doszło do przerwania biegu przedawnienia w wyniku uznania w postępowaniu o zatwierdzenie układu (w którym nie dochodzi do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego), kolejne uznanie nie może przerwać tego, (a) co jest przerwane i (b) nie biegnie jeszcze na nowo. Po siódme, w przypadku zbiegu podstaw do przerwania biegu (a) przerwanego już w postępowaniu z (b) podstawą przerwania biegu poza postępowaniem, to samodzielne uznanie biegu przedawnienia w postępowaniu „pochłania” ewentualne kolejne zdarzenia poza postępowaniem. Po ósme, bieg przedawnienia tej samej wierzytelności może być przerwany więcej niż jeden raz.

W postępowaniu restrukturyzacyjnym układem mogą być objęte wierzytelności już stwierdzone orzeczeniem, o któ-

rym mowa w art. 125 § 1 k.c. Jeżeli w dacie otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego nie były one przedawnione według zasad wynikających właśnie z art. 125 § 1 k.c. podlegają umieszczeniu w treści spisu wierzytelności. W przypadku objęcia układem wierzytelności umieszczonej w spisie wierzytelności opartej na wcześniejszym orzeczeniu sądu wypis ze spisu wierzytelności stanowi nowy tytuł egzekucyjny.

Skutki umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności i skutki wniosku o klauzulę wykonalności w zakresie przedawnienia

Zgodnie z art. 125 § 1 k.c. roszczenie stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju przedawnia się z upływem sześciu lat. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, roszczenie o świadczenie okresowe należne w przyszłości przedawnia się z upływem trzech lat. Ta syntetyczna regulacja nie rozwiązuje wielu mogących się pojawić wątpliwości prawnych w kontekście postępowania restrukturyzacyjnego. Uchwała Sądu Najwyższego z 31.05.1990 r.²¹ precyzuje, że art. 125 § 1 k.c. „odnosi [się — *przyp. red.*] również do roszczeń podlegających prekluzji, których dochodzenie ograniczone jest terminami zawitymi. Art. 125 § 1 k.c. normuje przedawnienie wszystkich roszczeń niezależnie od ich charakteru stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu”. Nie można odmówić racji stanowisku zajętemu przez Sąd Najwyższy.

Tytuł egzekucyjny — zgodnie z art. 102 p.r. — przeciwko dłużnikowi stanowi: (a) wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzyciela i przysługującej mu wierzytelności (po prawomocnej odmowie zatwierdzenia układu lub prawomocnym umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, lub po prawomocnym uchyleniu układu); (b) wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzytelności, łącznie z wypisem prawomocnego postanowienia zatwierdzającego układ (po prawomocnym zatwierdzeniu układu)²². Nie powinno ulegać wątpliwości, że jeżeli w wyniku postępowania restrukturyzacyjnego dojdzie do sporządzenia spisu wierzytelności i zatwierdzenia układu, do przedawnienia wierzytelności objętej takim tytułem egzekucyjnym dochodzi na podstawie art. 125 k.c. Pogląd ten jest szeroko akceptowany w orzecznictwie sądowym²³. W wyroku Sądu Najwyższego 8.04.2008 r.²⁴ stwierdzono, że „Ustalenie listy wierzytelności następuje w drodze postanowienia sędziego-komisarza uznającego lub odmawiającego uznania zgłoszonych wierzytelności (...). Tak ustalona lista wierzytelności przybiera postać ostateczną, jeżeli od postanowienia sędziego-komisarza nie wniesiono sprzeciwów (...). W przeciwnym wypadku lista wierzytelności może ulec zmianie na skutek odmowy uznania — przez sąd upadłościowy lub sąd drugiej instancji — wierzytelności uznanej uprzednio przez sędziego-komisarza bądź też uznania wierzytelności, której sędzia-komisarz odmówił wcześniej uznania (...). Umieszczenie wierzytelności na liście wierzytelności wywołuje takie sa-

me skutki prawne niezależnie od tego, czy nastąpiło ono na podstawie postanowienia sędziego-komisarza, czy też w następstwie ingerencji sądu. Jest to konsekwencją przyjętej przez ustawodawcę zasady, że w postępowaniu upadłościowym sędzia-komisarz w zakresie swego działania ma prawa i obowiązki sądu i przewodniczącego (...). Należy więc zaprobować stanowisko Sądów *meriti*, wedle którego lista wierzytelności stanowi w istocie orzeczenie sądu”. Dalej Sąd Najwyższy wskazał, że „Art. 125 k.c. nie zawiera wymagania, aby prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające określone roszczenie korzystało — dla wywołania przewidzianego w tym przepisie skutku w zakresie przedawnienia — z powagi rzeczy osądzonej. Tym samym nie ma podstaw do uznania, że postanowienia sędziego-komisarza i sądu uznające zgłoszoną wierzytelność zostały wyłączone spod działania tego unormowania. Przyjęcie odmiennego zapatrywania prowadziłoby do niedającego się zaakceptować wniosku, że wierzyciel nie mógłby skorzystać z ochrony przewidzianej w art. 125 k.c., dlatego że zdecydował się zaspokoić przysługującą mu wierzytelność w postępowaniu upadłościowym, a próba ta okazała się nieskuteczna”. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 15.11.2018 r.²⁵ wskazano, że „Wyciąg z listy wierzytelności wraz z postanowieniem w przedmiocie zatwierdzenia układu wobec powódki (art. 69 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. — Prawo o postępowaniu układowym), stanowił tytuł egzekucyjny wobec powódki, do zastosowania którego znajdował przepis art. 125 k.c.”

Dalej powstaje pytanie, z jakim momentem wiązać początek biegu terminu przedawnienia. Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 9.02.2016 r.²⁶ stwierdził, że „termin przedawnienia roszczenia stwierdzonego prawomocnym wyrokiem (...) liczony jest od dnia prawomocności takiego orzeczenia”. Pogląd ten trafny jest na zasadach ogólnych, niemniej nie wyjaśnia istoty problemu dotyczącego biegu przedawnienia w przypadku tytułu egzekucyjnego powstającego w postępowaniu restrukturyzacyjnym. W wyroku Sądu Najwyższego z 8.04.2008 r.²⁷ wyrażono zapatrywanie, że „Zgodnie z art. 170 § 1 p.u. dopiero prawomocne ukończenie lub umorzenie postępowania upadłościowego nadaje ustalonej liście wierzytelności moc tytułu egzekucyjnego. W świetle tego unormowania nie ulega wątpliwości, że bieg przewidzianych w nim terminów przedawnienia rozpoczyna się od uprawomocnienia się postanowienia o ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego (art. 217, art. 218 p.u.). Oczywiście jest bowiem, że terminy te nie mogą rozpocząć swojego biegu przed uzyskaniem przez listę wierzytelności waloru tytułu egzekucyjnego. W przeciwnym wypadku mogłyby one upłynąć przed zakończeniem postępowania upadłościowego. Tymczasem — stosownie do treści art. 123 § 1 pkt 1 k.c. — zgłoszenie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym powoduje przerwę biegu przedawnienia (...), które nie biegnie na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone (art. 124 § 2 k.c.)”. Jak łatwo zauważyć, są ewidentne punkty styczne pomiędzy kierunkiem wykładni sądowej a zaproponowaną w niniejszym opracowaniu aksjologią wykładni.

Z kolei Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 15.11.2018 r.²⁸ orzekał na podstawie następującego stanu faktycznego. Przedmiotem postępowania był tytuł egzekucyjny wydany w trybie art. 69 § 1 Prawa układowego z 1934 r. — wyciąg z listy wierzytelności z wypisem prawomocnego postanowienia zatwierdzającego układ. Mógł on stanowić tytuł wykonawczy po nadaniu mu klauzuli wykonalności w granicach określonych treścią zawartego układu. W sytuacji gdyby dłużnik układowy nie wywiązał się z treści układu, wierzyciel mógł realizować swoje uprawnienia, opierając się na uzyskanym tytule wykonawczym. „Datą graniczną warunkującą powstanie tego rodzaju tytułu egzekucyjnego była data uprawomocnienia się postanowienia zatwierdzającego układ”. Spór pomiędzy stronami dotyczył tego, czy po uchyleniu układu postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia układu wraz z wyciągiem z listy wierzytelności może nadal stanowić tytuł egzekucyjny, na podstawie którego wierzyciel — pozwany — może egzekwować uznaną w postępowaniu układowym wierzytelność w stosunku do dłużnika. Sąd Apelacyjny przyjął, że „termin przedawnienia roszczeń pozwanego objętych postępowaniem układowym nie mógł biec w czasie toczącego się postępowania układowego”.

W przypadku układu w postępowaniu restrukturyzacyjnym w zasadzie powszechną propozycją układową jest rozłożenie płatności na raty i karencja w spłacie. Zdaniem A. Witosza (2017, s. 61) „W związku z tym należy uznać za dopuszczalne takie układy, w których odroczenie terminu wykonania zobowiązań ustalane jest na okres dłuższy niż przedawnienie poszczególnych roszczeń nim objętych, nawet przy uwzględnieniu art. 125 § 1 k.c. i (...) z art. 70 § 1 o.p. (liczonego od końca roku kalendarzowego, w którym upłynął termin płatności podatku). (...) Logicznie wadliwa byłaby interpretacja, w myśl której w czasie obowiązywania układu — kiedy to wierzyciel nie egzekwowałby wierzytelności — mogłoby dochodzić do przedawnienia roszczeń nim objętych”. Konkluzja ta jest trafna. Niemniej można ją uzasadnić następująco. Po pierwsze, układ na nowo, w oderwaniu od pierwotnego stosunku prawnego, określa termin (terminy) wymagalności wierzytelności. Układ może w szczególności: (a) zmienić charakter prawny wierzytelności, np. w przypadku konwersji wierzytelności na akcje, (b) zmienić wysokość wierzytelności pieniężnej, (c) wprowadzić termin karencji w spłacie, (c) rozłożyć jej płatność na raty, (d) przez sam fakt swojego bytu prawnego — nawet gdyby przewidywał płatność całości wierzytelności z chwilą uprawomocnienia się postanowienia sądu o zatwierdzeniu układu — ustala nowy termin wymagalności tej wierzytelności. Po drugie, do przedawnienia należności objętych układem stosuje się art. 125 k.c. bez względu na to, jaki był pierwotny (poprzedni) termin przedawnienia. W tej płaszczyźnie warto odwołać się do poglądu zawartego w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 6.12.2017 r.²⁹, zgodnie z którym: „W przypadku świadczenia zasądanego orzeczeniem, ale rozłożonego na raty, każda rata, z uwagi na określony termin jej płatności (także wymagalności), ulega przedawnieniu oddzielnie, tj. po upływie terminu 10 lat

liczonego od dnia jej wymagalności. Dochodzone przez pozwaną roszczenie w postępowaniu egzekucyjnym, gdyby nie zostało rozłożone na raty, uległoby przedawnieniu z upływem 10 lat licząc od daty uprawomocnienia się orzeczenia”.

Na bazie powyższego orzecznictwa można zatem wyciągnąć następujące wnioski. Po pierwsze, terminy przedawnienia, o których mowa w art. 125 § 1 k.c., nie mogą rozpocząć biegu w czasie trwania postępowania restrukturyzacyjnego. Po drugie, terminy przedawnienia, o których mowa w art. 125 § 1 k.c., nie mogą rozpocząć biegu przed uzyskaniem przez spis wierzycieli w postępowaniu restrukturyzacyjnym waloru tytułu egzekucyjnego. Po trzecie, terminy przedawnienia, o których mowa w art. 125 § 1 k.c., nie mogą rozpocząć biegu przed wymagalnością poszczególnych rat układowych.

Umieszczenie określonej wierzycieli w treści spisu wierzycieli wyłącza możliwość dochodzenia tej wierzycieli w drodze procesu po zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego. Odwołując się do dotychczasowego orzecznictwa, pogląd ten mógłby zostać uzasadniany w dwojaki sposób. Według jednego ze stanowisk na przeszkodzie wytoczeniu powództwa stawałaby powaga rzeczy osądzonej, gdyż prawomocne uznanie wierzycieli w postępowaniu restrukturyzacyjnym wywiera taki sam skutek jak prawomocne osądzenie sprawy; pozew powinien zatem zostać w tej sytuacji odrzucony³⁰. Teza, że spis wierzycieli korzysta z powagi *res iudicata* albo *res transacta*, jest zbyt daleko idąca. Według drugiego poglądu wierzyciel dysponujący już tytułem egzekucyjnym w postaci wyciągu z ustalonej listy wierzycieli nie ma interesu prawnego w ubieganiu się o drugi tytuł egzekucyjny w postaci wyroku sądu; powództwo obejmujące takie żądanie powinno więc ulec oddaleniu³¹. Zasadny wydaje się być drugi z tych poglądów.

W postępowaniu klauzulowym wyłączona jest możliwość merytorycznego badania istnienia wierzycieli³². Sąd Najwyższy w uchwale z 16.01.2004 r.³³ przyjął, że złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia. W wyroku z 21.07.2017 r.³⁴ Sąd Najwyższy, potwierdzając pogląd, że złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności przerywa bieg terminu przedawnienia roszczenia, wskazał, że w sytuacji, w której przerwanie biegu przedawnienia nastąpiło na skutek wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, przedawnienie biegnie na nowo z chwilą zakończenia postępowania klauzulowego. Jeżeli przyczyną przerwania biegu przedawnienia było natomiast złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji, a następnie doszło do umorzenia postępowania na podstawie art. 825 § 1 k.p.c., przedawnienie biegnie na nowo z chwilą zakończenia postępowania egzekucyjnego. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 15.11.2018 r.³⁵ wyrażono pogląd, że „złożenie wniosku pozwanego jako wierzyciela o nadanie sądowej klauzuli wykonalności opisanemu tytułowi egzekucyjnemu wydanemu wobec powódki w postępowaniu układowym (lista wierzycieli wraz z prawomocnym postanowieniem o zatwierdzeniu układu) z mocy art. 123 § 1 k.c. przerwało bieg terminu przedawnienia roszczeń objętych tytułem egzekucyjnym”.

Skutki uchylenia układu dla restytucji wierzycieli i dla biegu terminu przedawnienia

Powstaje dalej wątpliwość, jakie są skutki uchylenia układu (zob. na ten temat: Adamus, 2013, s. 9–27) dla biegu terminu przedawnienia. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 15.11.2018 r.³⁶ wyrażono pogląd, że „W wyniku uchylenia układu dłużnik traci wszelkie przywileje, jakie zawierał układ w związku z restrukturyzacją długów. Z tego względu postanowienie sądu ma charakter konstytutywny. Jakkolwiek wierzycieli nim objęte powracają do swojego pierwotnego stanu, to nie sposób przyjąć, że oznacza to również pełną restytucję biegu terminu przedawnienia. Nie sposób bowiem przyjąć, że w następstwie uchylenia układu roszczenia nim objęte stawałyby się przedawnione. Tym samym mechanizm ochrony wierzycieli prowadziłby do ograniczenia ich praw, co jest rozstrzygnięciem nie do zaakceptowania”³⁷. Pogląd ten jest słuszny. Absurdalny byłby skutek, w którym następstwem uchylenia (czyli zdarzeniem na korzyść wierzycieli) byłoby przedawnienie objętych tym układem wierzycieli.

Wreszcie zdaniem Sądu Apelacyjnego: „Układ odnosi się (...) do wyznaczenia granic dochodzenia należności w okresie jego obowiązywania, a uchylenie układu ma zapewnić wierzycielom powrót do możliwości pełnego egzekwowania należności. Tym samym uchylenie układu nie może prowadzić do zaliczenia okresu jego ważności do biegu terminu przedawnienia, bowiem skutkowałoby to nie powrotem do pierwotnej sytuacji prawnej wierzyciela, a jej pogorszeniem. W konsekwencji, w odniesieniu do roszczeń objętych układem z chwilą zatwierdzenia układu następuje przerwanie biegu przedawnienia w zakresie roszczeń wynikających z wydanego w jego toku tytułu egzekucyjnego (lista wierzycieli wraz z prawomocnym postanowieniem o zatwierdzeniu układu), których bieg przedawnienia w przypadku roszczeń prywatnoprawnych rozpoczyna swój bieg z chwilą uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie uchylenia układu”³⁸.

Problem przedawnienia wierzycieli podlegających Ordynacji podatkowej

Co do zasady zgodnie z art. 70 § 1 ustawy z 29.08.1997 r. — Ordynacja podatkowa (dalej: O.p.)³⁹ zobowiązanie podatkowe przedawnia się z upływem 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym upłynął termin płatności podatku. W myśl art. 70 § 8 O.p. nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem skarbowym, jednakże po upływie terminu przedawnienia zobowiązania te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu. Zgodnie z art. 70 § 3 O.p. bieg terminu przedawnienia przerywa (zob. Dzwonkowski & Gorąca, 2015) ogłoszenie upadłości. Po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo od dnia następującego po dniu uprawomoc-

nienia się postanowienia o zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego. W myśl art. 70 § 3a O.p., jeżeli ogłoszenie upadłości nastąpiło przed rozpoczęciem biegu terminu przedawnienia, bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia następującego po dniu uprawomocnienia się postanowienia o zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego. Do przedawnienia wierzytelności podlegających Ordynacji podatkowej mają *lege non distinguente* zastosowanie: art. 312 ust. 6 w zw. z art. 226e p.r. w zakresie postępowania o zatwierdzenie układu, w którym dokonano obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego; art. 259 ust. 4 p.r. w zakresie przyspieszonego postępowania układowego; art. 259 ust. 4 w zw. z art. 278 ust. 3 p.r. w zakresie postępowania układowego; art. 312 ust. 6 p.r. w zakresie postępowania sanacyjnego.

Fundamentalne założenie jest następujące. Jeżeli systemowo zakładanym efektem postępowania restrukturyzacyjnego ma być układ, to wierzytelności objęte układem nie mogą ani być obsługiwane przez dłużnika dobrowolnie ani nie mogą być wykonywane przymusowo. Prawo restrukturyzacyjne stanowi w tym zakresie *lex specialis* wobec m.in. Kodeksu cywilnego i Ordynacji podatkowej. Jeżeli wierzyciel — na mocy ustawy — nie może dochodzić roszczeń w czasie trwania postępowania restrukturyzacyjnego, to w tym okresie w ogóle nie powinien biec termin przedawnienia roszczeń (a względnie termin do ich wygaśnięcia). Przyjęcie innego założenia systemowego prowadziłoby do pokrzywdzenia wierzycieli i byłoby rozwiązaniem w oczywisty sposób nieproporcjonalnym.

Nie ma żadnych uzasadnionych racji, aby traktować całkowicie odmiennie wierzytelności z uwagi na kryterium ich charakteru prawnego⁴⁰ czy z uwagi na rodzaj postępowania odnoszącego się do niewypłacalnego dłużnika. Przeciwnie, prawo restrukturyzacyjne wprowadza zasadę równego traktowania wierzycieli (zasada *pari passu*). Na wypadek wszczęcia procedury sądowej w związku z niewypłacalnością dłużnika ustawodawca ogranicza możliwości uzyskania zaspokojenia przez wierzyciela. Przy przyjęciu koncepcji przeciwnej: (i) mogłoby dochodzić do rażącego naruszania interesów wierzycieli reprezentujących w postępowaniu wierzytelności publicznoprawne; (ii) powstaje zarzut stosowania dyskryminacyjnej wykładni, uszczuplającej prawa wierzycieli publicznoprawnych w relacji do praw wierzycieli prywatnoprawnych uczestniczących w postępowaniu restrukturyzacyjnym, naruszającej fundamentalne kanony postępowania restrukturyzacyjnego; (iii) sytuacja wierzyciela publicznoprawnego byłaby znacznie gorsza, gdyby niewypłacalny dłużnik wybrał ścieżkę restrukturyzacji, a nie upadłości — powstaje zatem skutek zafałszowanego obrazu priorytetu postępowań: upadłość staje się z natury korzystniejsza, jeżeli wierzycielowi publicznoprawnemu grozi przedawnienie jego wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego.

Postępowanie restrukturyzacyjne nie może spełniać funkcji „zamrażarki” wierzytelności podatkowych ze skutkiem doprowadzenia do ich przedawnienia w czasie trwania postępowania restrukturyzacyjnego. Istotą postę-

powania restrukturyzacyjnego jest ustalenie nowych zasad spłaty wierzytelności, a nie ich unicestwienie. Zdaniem A. Witosza: „nie powinno ulegać wątpliwości, że sytuacja, w której skutkiem prawnym układu byłoby przedawnienie roszczeń przed nadejściem nowo ustalonego terminu ich płatności, prowadziłaby do rażącego naruszenia słusznych praw wierzycieli” (Witosz, 2017, s. 62). Pogląd przeciwny poprowadziłby do wypaczenia instytucji restrukturyzacji.

Układ na nowo określa wymagalność i wysokość spłat należności publicznoprawnych, niezależnie od ustaw regulujących powstanie należności publicznoprawnych, a także niezależnie od indywidualnych aktów administracyjnych (np. decyzji podatkowych), z których wynikają te należności. W postępowaniu restrukturyzacyjnym, co do zasady, dochodzi do wygenerowania tytułu egzekucyjnego, którym jest objęta także należność publicznoprawna. Wierzyciel publicznoprawny może zatem dochodzić swoich należności w oderwaniu od zasad wynikających z ordynacji podatkowej i przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Można w tym miejscu odwołać się do poglądu A. Witosza (2017, s. 61–62), zgodnie z którym: „Prawomocnie zatwierdzony układ, który operuje wskazanymi we wstępie propozycjami (odroczenie terminu wykonania zobowiązania lub jego rozłożenie na raty), w sposób konstytutywny określa na nowo terminy płatności poszczególnych wierzytelności nim objętych. Układ dokonuje więc modyfikacji treści istniejących zobowiązań w ten sposób, że kreuje nowy termin wymagalności, od którego to dopiero wierzyciel może żądać od dłużnika jedynie tego, co układ przewiduje i na zasadach w nim wskazanych. Nie jest więc konieczne poszukiwanie podstawy dla stwierdzenia, że w związku z zawarciem układu lub jego wykonywaniem dochodzi do przerwania biegu terminu przedawnienia, a w szczególności nie jest potrzebne — choć w pewnym zakresie uzasadnione — odnoszenie się do konstrukcji dorozumianego uznania długu (art. 123 § 1 pkt 2 k.c.). Wskutek prawomocnego zatwierdzenia układu dochodzi do ustalenia nowych terminów wymagalności, co wymusza konieczność ponownego liczenia terminów przedawnienia, co przypomina skutek obserwowany przy okazji odnowienia”.

Podsumowanie

Problematyka przedawnienia w kontekście postępowania restrukturyzacyjnego jest zagadnieniem wielowątkowym. Niniejsze opracowanie z pewnością nie wyczerpuje wszystkich mogących pojawić się wątpliwości na styku instytucji przedawnienia i postępowania restrukturyzacyjnego. Wobec niekiedy ogólnikowej regulacji prawnej przy wyciąganiu wniosków z treści przepisów należy podkreślić wagę poprawnej aksjologii stosowanej do wykładni przepisów. Prezentowane orzecznictwo trafnie uwzględnia naturę prawną instytucji przedawnienia w kontekście postępowania restrukturyzacyjnego.

Przypisy/Notes

- ¹ Dz.U. 2015, poz. 978 ze zm.
- ² Z literatury na temat przedawnienia roszczeń cywilnych, zob.: Dobrzański, 1955; Grochowski, 2017; Gwiazdomorski, 1955; Gwiazdomorski, 1968; Klafkowski, 1970a; Klimek, 2006; Krajewski, 2018; Kruszyńska-Kola, 2017; Machnikowski, 2018a; Machnikowski, 2018b; Pałdyna, 2009; Szlęzak, 2019; Szpunar, 1974; Szpunar, 1980.
- ³ V ACa 842/17. Powołanie tego orzeczenia nie jest przypadkowe. Odnosi się ono bowiem do ugody, która jest instytucją podobną do układu: „Zawarcie ugody oznacza jedynie tyle, że w chwili zawierania ugody dłużnik nie skorzystał z zarzutu przedawnienia. Jego intencją było dobrowolne zaspokojenie wierzyciela. Wola zaspokojenia zobowiązania naturalnego nie może być utożsamiana ze zrzeczeniem się zarzutu przedawnienia. Zamiar zrzeczenia się zarzutu przedawnienia musi wynikać w sposób niewątpliwy z towarzyszących temu oświadczeniu okoliczności”.
- ⁴ III CZP 156/95. W wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z 10.06.2019 r. I C 2002/18 wskazano, że „Odsetki od dnia przedawnienia roszczenia głównego nie mogły być naliczane, a więc roszczenie o ich zapłatę w ogóle nie powstaje. Naliczone do tego czasu stanowią wierzytelność, której wierzyciel mógłby dochodzić, ale której dochodzeniu dłużnik mógłby zapobiec poprzez podniesienie zarzutu przedawnienia. Podniesienie zarzutu przedawnienia wymaga jednak istnienia roszczenia. W ocenie Sądu art. 77 ustawy o księgach wieczystych i hipotece nie przewiduje w tym zakresie żadnego wyjątku, co oznacza, iż wierzyciel hipoteczny może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości tylko tych roszczeń, które powstały nawet pomimo ich przedawnienia. Przepis ten nie znajduje natomiast zastosowania, gdy roszczenie mające być zabezpieczone hipoteką w ogóle nie powstało. W niniejszej sprawie roszczenie o odsetki obejmujące okres od dnia przedawnienia roszczenia głównego nie powstało, co oznacza, iż nie mogło ono być (...) przez sąd uwzględnione”.
- ⁵ Dz.U. 1982 nr 19, poz. 147 ze zm.
- ⁶ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 18.05.2017 r., III CSK 215/16; wyrok Sądu Okręgowego w Sieradzu z 8.11.2019 r., I C 276/19; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymostku z 20.04.2018 r., I AGa 68/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 22.11.2017 r., I ACa 98/17.
- ⁷ Nie dotyczy to postępowania o zatwierdzenie układu, w którym nie dokonano obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego.
- ⁸ W myśl art. 120 § 1 zd. 1 k.c. bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne — zob. Klafkowski, 1970b, s. 345 i n.; Brzozowski, 1997, s. 283; wyrok Sądu Najwyższego z 29.11.1999 r., sygn. akt III CRN, 474/98; wyrok Sądu Najwyższego z 2.12.1998, sygn. akt I CKN 910/97; wyrok Sądu Najwyższego z 12.02.1991 r., sygn. akt III CRN 500/90. Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się, że bieg przedawnienia nie może się rozpocząć, zanim uprawniony mógłby zażądać zaspokojenia roszczenia. Np. postanowienie Sądu Najwyższego z 17.02.1982 r., sygn. akt II PZP, 3/81, publ. OSNC 1983, nr 1, poz. 8; wyrok Sądu Najwyższego z 2.12.1998, sygn. akt I CKN 910/97, publ. OSNC z 1999 r., nr 6, poz. 114.
- ⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 24.05.2019 r. I ACa 1098/18.
- ¹⁰ Stosownie do art. 227 ust. 1 pkt 6 p.r. wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego powinien zawierać wykaz wierzycieli z podaniem imienia i nazwiska albo nazwy oraz miejsca zamieszkania albo siedziby, adresu i wysokości wierzytelności każdego z nich, terminów zapłaty, z określeniem, czy wierzytelność objęta jest układem z mocy prawa, czy może zostać objęta układem po wyrażeniu zgody przez wierzyciela oraz czy wierzyciel posiada prawo do głosowania nad układem, a jeżeli nie, to wskazanie z jakiego powodu. Nadto wniosek powinien obejmować wykaz wierzytelności spornych z podaniem imienia i nazwiska albo nazwy wierzycieli, miejsca zamieszkania albo siedziby, ich adresów i wysokości żądanej przez każdego z nich wierzytelności, terminów zapłaty oraz zwięzłym przedstawieniem podstawy sporu (art. 227 ust. 1 pkt 8 p.r.). Podobna zasada obowiązuje w postępowaniu układowym i w postępowaniu sanacyjnym. Z kolei, według art. 86 ust. 2 pkt 9 p.r. w spisie wierzytelności umieszcza się m.in. oświadczenie dłużnika o uznaniu lub odmowie uznania wierzytelności. Jeżeli dłużnik nie uzna wierzytelności jest ona umieszczana w spisie wierzytelności spornych (art. 87 p.r.).
- ¹¹ Dz.U. 2003 nr 60, poz. 535 ze zm.
- ¹² Por. wyrok Sądu Najwyższego z 6.10.2004 r., I CK 74/01, OSP 2005, nr 12, poz. 146.
- ¹³ Dz.U. z 2019 r. poz. 1802.
- ¹⁴ W postanowieniu Sądu Najwyższego z 16.04.2021 r. I CSK 437/20 wskazano, że „Do uznania roszczenia ze skutkiem w postaci przerwania biegu przedawnienia albo uznania zawierającego w sobie zrzeczenie się korzystania z zarzutu przedawnienia może dojść przez takie zachowanie się zobowiązanego, które — choćby nie wyrażało zamiaru wywołania tego skutku — dowodzi świadomości istnienia roszczenia po stronie zobowiązanego i tym samym uzasadnia przekonanie uprawnionego, że zobowiązany uczyni zadość roszczeniu. Z treści z okoliczności, w których oświadczenie to zostało złożone, musi wynikać, że taka właśnie była rzeczywista wola dłużnika”.
- ¹⁵ Zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 19.09.2002 r., II CKN 1312/00; z 7.03.2003 r., I CKN 11/01; z 9.03.2004 r., I CK 443/03; z 22.06.2004 r., IV CK 443/03; z 15.11.2007 r., II CSK 347/07; z 25.03.2010 r., I CSK 457/09; z 16.02.2012 r., III CSK 208/11; z 27.04.2021 r., IV CSKP 41/21; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 27.01.2021 r., I CSK 552/20.
- ¹⁶ IV CSKP 41/21.
- ¹⁷ Sąd Najwyższy odwołał się dalej od wcześniejszego orzecznictwa — wyroki Sądu Najwyższego: z 7.03.2003 r., I CKN 11/01; z 9.03.2004 r., I CK 443/03; z 22.06.2004 r., IV CK 444/03.
- ¹⁸ II CK 68/04.
- ¹⁹ V CSK 416/08.
- ²⁰ Dz.U. nr 78, poz. 684 ze zm.
- ²¹ III CZP 25/90.
- ²² Dłużnik może żądać ustalenia, że wierzytelność objęta zatwierdzonym spisem wierzytelności nie istnieje albo istnieje w mniejszym zakresie, jeżeli złożył sprzeciw w postępowaniu restrukturyzacyjnym i co do wierzytelności nie zapadło prawomocne orzeczenie sądowe. Po nadaniu wyciągowi z zatwierdzonego spisu wierzytelności klauzuli wykonalności zarzut, że wierzytelność objęta spisem wierzytelności nie istnieje albo że istnieje w mniejszym zakresie, dłużnik może wnieść w drodze powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.
- ²³ Przepis art. 125 k.c. należy łączyć z postanowieniem co do listy wierzytelności, a nie z innymi rozstrzygnięciami sędziego-komisarza. W wyroku Sądu Najwyższego z 17.11.2010 r., I CSK 57/10, wyrażono pogląd, że „skarżący nie sprecyzował w skardze, w jakim orzeczeniu sądu stwierdzone zostało prawomocnie jego roszczenie. Wcześniej powoływał się na fakt wydania przez sędziego komisarza postanowienia o zezwoleniu syndykowi na dokonanie sprzedaży z wolnej ręki ruchomości i nieruchomości upadłego (...), a dodatkowo w uzasadnieniu skargi odwoływał się do faktu wciągnięcia tej wierzytelności na listę za wiedzą pozwanego. Druga okoliczność, nieprawdopodobna z uwagi na to, że na listę wierzytelności wciągane są jedynie wierzytelności do upadłego (art. 150 oraz art. 154 § 1 i art. 161 pr. upadł. z 1934 r.), a nie wierzytelności upadłego do innych podmiotów, wchodzące w skład masy upadłości, stanowi nowy fakt, który nie może być przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego (...). Z kolei postanowienie sędziego komisarza wydane na podstawie art. 115 § 1 i art. 118 § 1 w zw. z art. 132 lub art. 140 pr. upadł. z 1934 r. nie jest orzeczeniem stwierdzającym roszczenie w rozumieniu art. 125 KC. Istnienie wierzytelności nie stanowiło przedmiotu ustaleń ani rozstrzygnięcia w tym postanowieniu, jego treścią było jedynie określenie sposobu prowadzenia likwidacji majątku masy upadłości”.
- ²⁴ II CSK 533/07.
- ²⁵ V AGa 665/18.
- ²⁶ I ACa 867/15.
- ²⁷ II CSK 533/07.
- ²⁸ V AGa 665/18.
- ²⁹ I ACa 653/17.
- ³⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 5.12.1996 r., I PKN 34/96, OSNP 1997, nr 13, poz. 237.

- ³¹ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 10.08.2005 r., I ACz 671/05, OSA 2006, nr 6, poz. 18.
- ³² Postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11.06.2018 r., VI Gz 162/18.
- ³³ III CZP 101/03.
- ³⁴ I CSK 6/17.
- ³⁵ V AGa 665/18.
- ³⁶ V AGa 665/18.
- ³⁷ Orzeczenie akceptuje pogląd wyrażony przez A. Witosza, (2017, s. 61).
- ³⁸ Na tle regulacji art. 102 p.r. Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z 12.05.2017 r., IX GC 1174/16, stwierdził, że „nie powinno budzić wątpliwości, że tytuł egzekucyjny obejmujący wyciąg z zatwierdzonego przez sędziego-komisarza spisu wierzytelności zastępuje poprzednio wydany tytuł egzekucyjny”. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 24.04.2008 r. (sygn. akt I ACa 146/08), wyrażono pogląd, iż „Z normy art. 69 § 1 i § 2 pr. ukl. 1934 r. nie wynika, że zatwierdzenie układu powoduje definitywne wygaśnięcie tytułów egzekucyjnych wydanych przed zatwierdzeniem układu i dotyczących wierzytelności nim objętych. Przepis ten stanowi jedynie, że wyciąg z listy wierzytelności, łącznie z wypisem prawomocnego postanowienia zatwierdzającego układ, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko dłużnikowi. Tytuły egzekucyjne, stwierdzające objęcie układem wierzytelności, nie tracą mocy, a pozostają jedynie przez czas wykonywania układu niejako w »uśpieniu«. Dopiero po zakończeniu postępowania układowego zgodnie z normą art. 78 § 1 Prawa o postępowaniu układowym można stwierdzić, że tytuły te tracą moc, gdyż wierzytelności nimi objęte zostają zaspokojone przez dłużnika. Jeżeli jednak dojdzie do uchylecia układu, przestaje on obowiązywać i traci całkowicie skuteczność. Powstaje wówczas stan prawny odpowiadający sytuacji sprzed otwarcia układu. Wierzytelności objęte układem odżywają w swej pierwotnej wysokości bez redukcji dokonanej układem, a co za tym idzie wierzyciel może ich dochodzić bez potrzeby wytaczania nowego powództwa”.
- ³⁹ Dz.U. 1997 nr 137, poz. 926 ze zm.
- ⁴⁰ Zdaniem A. Witosza (2017, s. 65): „Za objęciem także należności publicznoprawnych, w tym podatków, wszelkimi skutkami prawnymi postępowania restrukturyzacyjnego i układu przemawia jednoznacznie art. 77 ust. 1 pr. restr., który reguluje zasady obejmowania w spisie wierzytelności należności za okres rozliczeniowy (w tym podatków lub składek na ubezpieczenie społeczne). O przyjętej konstrukcji legislacyjnej opartej na założeniu, że Prawo restrukturyzacyjne reguluje całość materii związanej z układem, świadczy także obecność przepisów art. 156 ust. 3 oraz 160 pr. restr. dotyczących dopuszczalnych sposobów restrukturyzacji należności publicznoprawnych. Jeśli bowiem przyjąć założenie odrębności regulacji podatkowych — przyjmując tezę, że o skutkach układu w zakresie przedawnienia powinien wypowiadać się art. 70 o.p. — to wskazane kwestie powinny być nieobecne w Prawie restrukturyzacyjnym i zawarte w ordynacji podatkowej. Podobnej oceny należałoby dokonać w odniesieniu do składki na ubezpieczenia społeczne. Nie ma powodu przyjmować, że akurat przedawnienie jest materią, co do której należy stosować odmienne reguły legislacyjne. Jeśli więc układ obejmuje również należności publicznoprawne, to i w tym zakresie następuje ustalenie nowego terminu wymagalności”.

Bibliografia/References

- Adamus, R. (2013). Skutki uchylecia układu zawartego w postępowaniu upadłościowym dla wierzytelności objętych układem. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, XI(1).
- Brzozowski, A. (1997). W: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom 1. C.H.Beck.
- Czachórski, W. (1994). *Zobowiązania*. Wydawnictwo Prawnicze PWN.
- Dobrzański, B. (1955). Problemy kodyfikacyjne przedawnienia. Uwagi na marginesie artykułu J. Gwiazdomorskiego pt. „Podstawowe problemy przedawnienia”. *Nowe Prawo*, (2).
- Dzwonkowski, H., & Gorąca, J. (2015). Przerwanie biegu przedawnienia. *Monitor Prawa Podatkowego*, (11).
- Grochowski, M. (2017). Bieg przedawnienia a retrospektywność prawa. *Monitor Prawniczy*, (19).
- Gwiazdomorski, J. (1955). Podstawowe problemy przedawnienia. *Nowe Prawo*, (1).
- Gwiazdomorski, J. (1968). Terminy zawite do dochodzenia roszczeń w kodeksie cywilnym. *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, (3).
- Kłafkowski, Z. (1970a). *Przedawnienie w prawie cywilnym*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kłafkowski, Z. (1970b). Wymagalność roszczeń. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (11).
- Kordasiewicz, B. (2008). W: Z. Radwański (red.), *System prawa prywatnego, Prawo cywilne — część ogólna*. Tom 2, wyd. 2. C.H.Beck.
- Klimek, R. (2006). Dyskusyjne problemy przedawnienia roszczeń. *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, (3).
- Krajewski, M. (2018). Zmiany regulacji przedawnienia roszczeń. *Przegląd Prawa Handlowego*, (12).
- Kruszyńska-Kola, J. (2017). Część ogólna i przedawnienie: dekodifikacja w rekodyfikacji polskiego prawa cywilnego. W: F. Longchamps de Bérrier (red.), *Dekodifikacja prawa prywatnego. Szkice do portretu*. Wydawnictwo Sejmowe, Fundacja „Utriusque Iuris”.
- Machnikowski, P. (2018a). Nowelizacja przepisów Kodeksu cywilnego o przedawnieniu roszczeń. *Przegląd Sądowy*, (9).
- Machnikowski, P. (2018b). O potrzebie zmiany przepisów normujących przedawnienie roszczeń. *Państwo i Prawo*, (6).
- Pałdyna, T. (2009). *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*. Wolters Kluwer.
- Szlęzak, A. (2019). Uznanie niewłaściwe jako zdarzenie przerywające bieg terminu przedawnienia. *Przegląd Sądowy*, (1).
- Szpunar, A. (1974). Z problematyki przedawnienia roszczeń majątkowych. *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny*, (4).
- Szpunar, A. (1980). Zrzeczenie się korzystania z przedawnienia. *Państwo i Prawo*, (4–5).
- Witosz, A. (2017). Układ a kwestia przedawnienia. *Doradca Restrukturyzacyjny*, (10).
- Wolter, A., Ignatowicz, J., & Stefaniuk, K. (1996). *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. Wolters Kluwer.

Dr hab. Rafał Adamus, prof. UO

Radca prawny, dr hab. nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Opolskiego, specjalista z zakresu prawa handlowego, autor kilkuset opracowań naukowych.

Dr hab. Rafał Adamus, prof. UO

Attorney-at-law, dr hab. of legal sciences, professor of the University of Opole, specialist in commercial law, author of several hundred scientific studies.